

ממלחמת לבנון השנייה למלחמה אזורית

מאת האלוף (מיל') גרשון הכהן

מבט מבס"א מס' 2,138, 29 באוגוסט 2021

תקציר: מלחמת לבנון השנייה הייתה כנראה המופע האחרון של תקופה בה יכלה ישראל להתמקד בלחימה בזירה אחת. המלחמה הבאה עלולה להיות מלחמה אזורית. תפנית אסטרטגית זו מחייבת הגדלה משמעותית של סדר הכוחות של צה"ל והכנת הציבור הישראלי למלחמה כמותה לא הכיר מאז מלחמת העצמאות.

תרחיש המלחמה הבאה בין צה"ל לבין חיזבאללה הולך ומתפתח עם השנים מנקודת הסיום של המלחמה האחרונה. הלקחים שהפיקו שני הצדדים מעצבים קווי מתאר ללחימה הצפויה בהתפרצות הבאה.

ההחלטה על מתקפת צה"ל ביומיים האחרונים למלחמת לבנון השנייה הייתה שנויה במחלוקת. שרת החוץ ציפי לבני שייצגה את ישראל בגיבוש החלטת או"ם 1701 על הפסקת אש טענה כי מרגע שגובשה הצעת ההסכם היה המהלך ההתקפי מיותר. בדיעבד דומה שהמתקפה תרמה לא מעט ליציבות היחסית שנוצרה מאז בגבול לבנון שכן הנהגת חיזבאללה היטיבה להכיר במשמעות מהלך זה: אם לא הייתה תנופת המתקפה נבלמת על-ידי הפסקת האש היו כוחות צה"ל מגיעים לנהר הליטני תוך פחות מיממה ולוכדים בטבעת כיתור את מרבית כוחו הלוחם של חיזבאללה. תוך הבנת ההחמצה הישראלית הזדרז חיזבאללה לקבל את הפסקת האש. הארגון הכיר כי כפסע היה בינו לבין תבוסה ומיהר להפיק לקחים בהערכות מערכתית מחודשת שניתן לזהות בה ארבע מגמות:

- שכלול ההערכות לקרב הגנה בכפרים, בשמורות הטבע ובצירים ההרריים במלוא המרכיבים שהוכיחו עצמם בלחימה ובהם: מערכי הגנה בסבך ההררי, ביצורי תת-קרקע בכפרים, מערכי נ"ט ניידים ומערכת אש לסיוע.
- פריסת כוחות ונכסי אש במלוא המרחב הלבנוני עד ביירות, כולל בקעת הלבנון, באופן המונע מצה"ל ללכוד את מרבית הכוח של חיזבאללה במהלך קצר ומהיר אל נהר הליטני. כוחות צה"ל שיתייצבו לאחר קרב הבקעה בגדת הליטני ימצאו מולם מערכי עומק פרוסים במלוא המרחב. בכך ביקש חיזבאללה למנוע מצה"ל השגת ניצחון מהיר על-ידי הטלת ספק בתוחלת המתקפה הישראלית.
- התעצמות כמותית ואיכותית רחבת היקף בכוח האש הרקטי/טילי. ערב מלחמת לבנון השנייה הוערך כוח האש של חיזבאללה בפחות מ-15,000 רקטות וטילים. מאז התרחב המערך באיכות וכמות ומוערך בלמעלה מ-150,000 רקטות/טילים

המעניקות לחיבאללה שרידות משמעותית גם אם יצליח צה"ל, כמו ב-2006, להשמיד במהלומת מנע אווירית חלק ממערכי הרקטות.

- שכלול ופיתוח כוחות קומנדו למהלומה יבשתית מקדימה לעבר יישובים ונקודות מפתח בשטח ישראל לאורך קו העימות. מעבר להלם שתחולל בישראל, מיועדת פעולה זו לשבש ולעכב מתקפה יבשתית לתוך לבנון.

המטכ"ל ומפקדת פיקוד הצפון בצה"ל מודעים היטב להתפתחויות שחלו בתפיסת המלחמה של חיבאללה ונערכים מולו בשיטות פעולה מותאמות. בהיבטים אלה נקודת הפתיחה למלחמה הבאה בגבול לבנון עלולה להיות אתגר חדש ומטלטל לצה"ל ולאזרחי ישראל.

תפיסת המלחמה של חיבאללה

מלחמת 2006 תפסה את חיבאללה בעיצומו של תהליך היערכות והתעצמות שהחל עם נסיגת צה"ל מלבנון במאי 2000. כבר בימיה הראשונים, בהשראה סורית ואיראנית, נבנה הגיון המלחמה של חיבאללה על שלושה נדבכים מערכתיים:

- הפעלת מהלומת אש רציפה במשך יממות ארוכות בכל קשתות הטווחים, מתוך מערכי אש מוסווים וחפורים המוכנים ומוצבים בהכנה מוקדמת. מערכים אלה מכוונים בתכליתם לפגיעה בעורף הישראלי האזרחי והצבאי בכלל, ובנכסים ומתקנים אסטרטגיים בפרט.
- הערכות הגנתית רב ממדית במלוא המרחב - כולל תת-קרקע - במטרה לגבות מחיר גבוה מכוחות צה"ל התוקפים וליצור מבוכה לגבי עצם תכלית המתקפה.
- הפעלת כוחות פשיטה חודרים לשטח ישראל בכל רוחב החזית באופן המחייב את צה"ל להשקיע מאמץ הגנתי רציף בעורף המרחב הישראלי.

עם פרוץ המלחמה טרם הפנים חיבאללה את מלוא מרכיבי תפיסת הפעולה החדשה. בשני הנדבכים הראשונים הוכיחו כוחותיו בשלות מבצעית, ובכל הקשור לנדבך השלישי היה מערך כוחות הקומנדו בשלבי הקמה ראשונים. בתנאים אלה לא נאלץ צה"ל בקיץ 2006 להגן על היישובים והמוצבים בקו הגבול. בחלוף השנים אורגנו כוחות הקומנדו של חיבאללה בהיקף משמעותי של מעל עשרה אגדים (פוג'ים) וצברו ניסיון קרבי עשיר בלחימה בסוריה. במקביל העניק הגידול הכמותי במאגר הרקטי/טילי ופריסתו במלוא הרצף המרחבי בלבנון, בתמיכת מערכי הגנה קשיחים במרחב מקו הגבול ועד ביירות, שרידות מערכתית המאפשרת לחיבאללה להמשיך במערכה גם אם יאבד חלק נכבד משטחו וממערכיו.

ממלחמה זירתית למלחמה אזורית

מלחמת 2006 לא חרגה מהזירה הלבנונית. אמנם אף ברצועת עזה התרחשה לחימה, אך פיקוד הדרום ניהלה בכוחות עצמו בלא להידרש לתשומת לב מטכ"לית ולמשאבים מטכ"ליים. באותה עת עדיין לא עמדו לרשות חמאס רקטות/טילים בכמות ובאיכות המסוגלות לשבש את שגרת החיים במרכזי האוכלוסייה בישראל מעבר ליישובי עוטף עזה. מאז הפך חמאס לאיום שאין להתעלם ממנו. בהשראת חיבאללה אומצה בעזה תפיסת מלחמה דומה ושני ארגוני הטרור מקיימים ביניהם למידה משותפת ומפיקים לקחים ארגוניים ותפעוליים רבים מסדרת המבצעים שערך צה"ל בעזה בעשור האחרון.

התפתחות זו הביאה לתפנית משמעותית במצבה האסטרטגי של ישראל שהתבסס מאז חתימת הסכם השלום עם מצרים (1979) על ההנחה שמלחמה תתרחש במיקוד עיקרי לזירה אחת. במצב החדש עלולה ישראל למצוא עצמה בעת מלחמה עם חיבאללה תחת אש רקטית/טילית על עריה ומתקניה האסטרטגיים (כולל בסיסי חיל האוויר) גם מרצועת עזה.

בקיץ 2006 התמקדה הלחימה בזירה הצפונית רק בלבנון. ברמת הגולן נותרו כוחות מועטים בלבד שכן לא נשקפה סכנה להצטרפות צבא סוריה למלחמה. בעידן החדש, לאור פוטנציאל האיום ההולך וגובר מסוריה עקב התבססות כוחות מיליציה שיעים נרחבים בשליטת איראן במדינה, יידרש צה"ל למוכנות משמעותית ללחימה גם בזירה הסורית במקביל למאמץ העיקרי בלבנון. לכך יש להוסיף מחד גיסא את הנוכחות הרוסית בסוריה העתידה להגביל את חופש הפעולה הישראלי במלחמה, ומאידך גיסא את "דוקטרינת קאסם סולימאני" לכיתור ישראל ב"טבעת אש" רקטית/טילית מכל צדדיה - החל מלבנון, דרך סוריה ועיראק (ואיראן עצמה), וכלה בתימן. בהיבט זה הייתה אולי מלחמת לבנון השנייה המופע האחרון של תקופה בה יכלה ישראל להתמקד בלחימה בזירה אחת. המלחמה הבאה עלולה בהחלט להיות מלחמה אזורית. תפנית אסטרטגית זו מחייבת הגדלה משמעותית של סדר הכוחות של צה"ל והכנת הציבור הישראלי למלחמה כמותה לא הכיר מאז מלחמת העצמאות.

המאמר התפרסם בגיליון אוגוסט של ליברל.

* אלוף (מיל") גרשון הכהן הוא עמית מחקר בכיר במרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים. שירת בצה"ל במשך ארבעים ושתיים שנים. פיקד על חיילים בקרבות מול מצרים וסוריה. לשעבר מפקד גיס ומפקד המכללות הצבאיות.